

Τα σκιάτρω χωρίζονται σε εκείνα που είναι παραγεμισμένα με ροκανίδι ή άχυρο, όπως το δεξί στη Λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου - Απαιλικού, και σε εκείνα που μια απλή ξύλινη κατασκευή επενδύεται με ένα παντελόνι τζιν και ένα πουκάμισο, όπως το σκιάτρω αριστερά σε χωράφι της Αργολίδας

Στέκουν σιωπηλά, είναι δημιουργήματα της λαϊκής φαντασίας και πλέον βρίσκονται σε παρακμή. Από την αρχαιότητα αποτυπώνουν την προσπάθεια διαβίωσης του αγροτικού κόσμου και τώρα μια έρευνα, ένα ντοκιμαντέρ και ένα καλλιτεχνικό εργαστήριο στο Ναύπλιο μας μισούν στον παράξενο κόσμο τους. Και μάλιστα σε μέρες καρναβαλιού

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ Ν. ΜΑΝΙΑΤΗ

«Αυτό το σκιάτρω είχε κάτι δικό μου, είχε δροσιά απ' τον θεό μου και μια στιγμή απ' τον γιο μου», λένε οι Active Member στο τραγούδι τους «Σκιάτρω». Και δεν είναι η μοναδική φορά που η τέχνη του τραγουδιού εμπνέεται από τους φρουρούς της υπαίθρου, από τις ακίντες και αμφίσημες φηγούρες που στέκουν μοναχικές με απλωμένα τα χέρια στη μέση ενός χωραφιού.

Μεταφορικά ή κυριολεκτικά, το σκιάτρω ακολουθεί την ανθρώπινη δράση από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα και απεικονίζει τις μεταβολές στην αγροτική ζωή αλλά και στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τον φόβο, την αποτροπή, την υπεράσπιση. Επίσης, το σκιάτρω έγινε φορέας ιδεών αλλά και αναπαράστασης σε όλα τα τερνέ της τέχνης.

Ετσι δεν είναι τυχαίο, παραθέτοντας μερικά μόνο παραδείγματα, πως συναντάμε το σκιάτρω σε έργα του Αριστοφάνη, όπως στην «Ειρήνη», στους «Βατραχούς» και στους «Αχαρνείς», στην «Ντενεκεδούπολη» της Ευγενίας Φακίνου αλλά και στο παραμύθι «Το όνειρο του σκιάτρου» του Ευγένιου Τριβιζά.

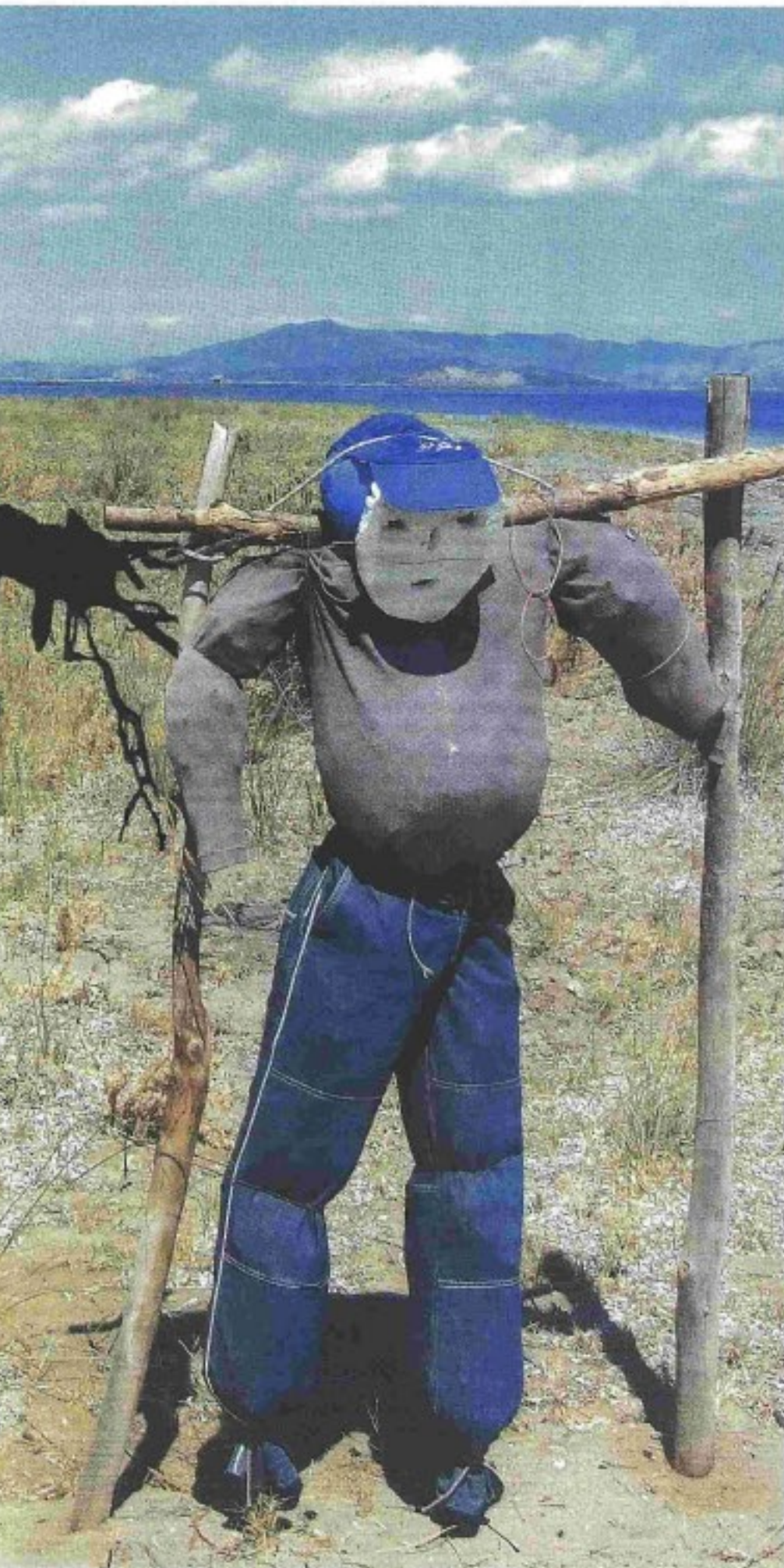
Αυτές τις ημέρες ένα ντοκιμαντέρ και ένα καλλιτεχνικό εργαστήριο θα ρίξουν φως στα σκιάτρω και θα συνοψίσουν μια σειρά συμπερασμάτων πάνω στην ιστορία, στους πολλούς συμβολισμούς και στις τεχνικές κατασκευής τους.

Ειδικότερα, το ντοκιμαντέρ «Φρουροί της υπαίθρου» του Γιώργου Αντωνίου θα προβληθεί στον νέο χώρο του Φουγάρου στο Ναύπλιο, ενώ ένα εργαστήριο κατασκευής σκιάτρου θα

δώσει την ευκαιρία σε μικρούς και μεγάλους να μπηθούν στη δημιουργία σκιάτρων. Επίσης, η ιδιότητα «ρετροσπεκτίβα» στα σκιάτρω γίνεται στον καμβά της συρρίκνωσης της αγροτικής παραγωγής ή στην ανάπτυξη των φυτοφαρμάκων που αναπόφευκτα φέρνει την εγκατάλειψη και την εξαφάνιση των ξύλινων φρουρών των χωραφιών.

«Όταν κάποιος φίλοι είδαν τις παραπάνω από 300 φωτογραφίες σκιάτρων που έχω από όλη την Ελλάδα, αναρωτήθηκαν: "Μα καλά, υπάρχουν ακόμη σκιάτρω; Μήπως τα κατασκεύαζες μόνος σου για να τα φωτογραφίσεις;"».

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ έχει συνθίσει σε άλλα πράγματα, δεν μπορεί να συνειδητοποιήσει πως η αγροτική ζωή διασώζει ακόμη, έστω και σε μαρμαρό, την πανάρχαια αυτή συνθήκη. Λέει στα «ΝΕΑ» ο ερευνητής Γιώργος Αντωνίου, που μαζεύει υλικό εδώ και έξι χρόνια για τα σκιάτρω - με αφετηρία την αργολική γη. Σε αυτή την εύφορη ενδοχώρα - ο ίδιος μένει στο Ναύπλιο - θυμάται και έχει αποτυπώσει με την κάμερα και τη φωτογραφική του μηχανή δύο παράξενα σκιάτρω: «Το ένα βρίσκεται σε ένα μαντρί στο χωριό Γιαννουλαίικα. Είναι φουσκωτό, φοράει ένα κατακόκκινο μπουφάν και ο πόσσαλός του είναι στηριγμένος πάνω σε στοίβα από ξύλα. Σε πείθει πως κρατάει άμυνα σθεναρά. Ένα άλλο θυμίζει τον Ιούδα, αφού είναι κρεμασμένο σε δέντρο», σημειώνει ο Γιώργος Αντωνίου, που επίσης μας μιεί στις τεχνικές και στα υλικά των σκιάτρων.

Ο φωτογραφικός φακός του Γιώργου Αντωνίου έπιασε μια στιγμή της ζωής στην ύπαιθρο της Αργολίδας. Εδώ, στο χωριό Μερκούρι ο εικονιζόμενος αγρότης εν μέσω θάμνων στολίζει το σκιάτρω του με μια πλαστική λεκάνη στο κεφάλι

«Πολλά σκιάτρω είναι παραγεμισμένα με άχυρο ή με ροκανίδι ή με μικροκλαδιά με φύλλα. Αυτά είναι πιο ανθρωπόμορφα. Υπάρχουν και εκείνα που είναι απλά ντυμένα, με ένα κενό πουκάμισο, που όμως πάλλεται περισσότερο και με το παραμικρό θρόισμα - και άρα μοιάζουν ακόμη πιο ανθρωπόμορφα».

Σήμερα, μιλώντας για την Αργολίδα που και ο ίδιος ερεύνησε επισταμένα, βρίσκουμε τα σκιάτρω σε βερικοκίες, συκιές, ροδιές αλλά και σε χωράφια με λαχανικά, αγκινάρες ή μαρούλια. Οι «εχθροί τους», δηλαδή τα πουλιά, έρχονται την περίοδο της σποράς, της ανθοφορίας αλλά και της συγκομιδής, όμως δεν είναι μόνο αυτά οι αντίπαλοί τους.

«Τα σκιάτρω δεν φτιάχνονταν μόνο για την αποτροπή των πουλιών αλλά και για την αποτροπή τρωκτικών ή θηλαστικών που επιτίθενται και σε κοτέτσια ή περιστερώνες», σημειώνει ο Αντωνίου, ενώ ο ρόλος των σκιάτρων είναι ένα ακόμη δυνατό σημείο που ελκύει τη σύγχρονη έρευνα επειδή ακριβώς είναι διπτός. Κι αυτό αφού τα σκιάτρω έχουν χροστικό χαρακτήρα για τη φύλαξη των καλλιεργειών, ενώ η αιτιολογική παρουσία τους ενεργούν από παλιά τη λαϊκή φαντασία.

ΤΟ «ΜΟΡΜΟΥΛΥΚΕΙΟΝ» είναι, πάνω από όλα, παράξενο και ελκυστικές φηγούρες - οι αρχαίοι αποκαλούσαν το σκιάτρω «μορμούλυκειον», που σήμαινε φόβητρο και προέρχεται από τη Μορμύ, δαιμονικό στοιχείο που με την προσωπία της φοβέριζαν τα παιδιά. Επίσης, δένονται στο ευρύτερο τοπίο, στέκονται μέσα στην ερημιά με τα χέρια απλωμένα και δεν είναι τυχαίο πως έχουν εμπνεύσει δεκάδες

καλλιτέχνες, αλλά και έχουν αποτελέσει θέματα για καρναβαλικά άρματα. Βεβαίως, τα σκιάτρω έχουν και τη δική τους σημασία: «Ντυμένα πολλές φορές με τζιν, ένδυμα του βιομηχανικού εργάτη κάποτε και άρα συνειδησιασμένο με την παραγωγικότητα, έχουν τα χέρια απλωμένα ως ένδειξη ετοιμότητας στην υπεράσπιση του χωραφιού», σημειώνει στα «ΝΕΑ» ο ερευνητής Γιώργος Αντωνίου. Και κάτι ακόμη σημαντικότερο, θα προσθέταμε: Το σκιάτρω προσπαθεί - χρόνια τώρα και από τότε που επνοήθηκε - να υπερασπιστεί το δίκαιο αυτών που το επέλεξαν. Είναι ένας μικρός φορέας άμυνας και υπεράσπισης, ένα σύμβολο συνυφασμένο με την προστασία και τη γονιμότητα της γης. Μια προαιώνια λαϊκή έκφραση που προσεχώς ίσως δεν θα υπάρχει πια.

INFO

Στις 9 Μαρτίου, από τις 11.00 έως τις 14.00, στα Εργαστήρια του Φουγάρου θα προβληθεί το ντοκιμαντέρ του Γιώργου Αντωνίου «Φρουροί της υπαίθρου», ενώ θα υπάρξει και ένα καλλιτεχνικό εργαστήριο κατασκευής σκιάτρου που θα συντονίζει η παιδαγωγός Γεωργία Αναστασοπούλου με την υποστήριξη του λαϊκού καλλιτεχνικού Δήμου Δημάκη. Παράλληλα θα φιλοξενηθεί έκθεση φωτογραφίας (@ουγάρο, Ασκληπιάδου 98, Ναύπλιο, τηλ. 27520-47.380).